

Állatjólét – 2.

Emberszabásúak és delfinek
Lehet-e a szenvedés intelligencia
függő?

Miért pont ők?

- A legintelligensebbnek tartott állatok története
 - Érdekes, hogy a delfinekről sokkal régebb óta tudunk
 - Anekdotisztikus ismeretek egészen az ókorig visszamenően
 - Az ember kevésbé is vadászta őket (kicsik, gyorsak)
 - Viszonylagos megbecsültségük a közeli rokonokra (cetek) nem terjedt ki

Miért pont ők?

- Az emberszabásúak története
 - Az európai ember meglepően későn szerzett tudomást róluk
 - Intelligenciájuk mértékéről gyakorlatilag csak a közelmúltban győződünk meg, a modern kutatások fényében
 - Rendkívüli tulajdonságaik sokkal rejtettebbek, mint a delfineké
 - Hasonlóságuk az emberhez inkább átok volt, mint áldás (gúnyolódás eleinte, később, a rokonság felismerése után kegyetlen „tudományos” bánásmód)

Az emberszabásúak helyzete ma (főként csimpánzokról lesz szó)

- A természetes élőhelyek pusztulása Afrikában
 - (1900 – 1 millió; 2000 – 200 ezer csimpánz)
 - Földművelés, háborúk, csapdázásos vadászat – véletlen/szándékos
- Az állatbefogás
 - A CITES megalakulása óta csökkent, de még mindig jelentős
 - Egy élve eladott kölyökre átlag tíz elpusztult csimpánz jut
- A dzsungelhús-kereskedelem
 - Az erdők hozzáférhetővé válásával...
- Az állatkertek
 - Jó is, rossz is (mintegy 1700 csimpánz a világon összesen)
- Az orvosi kísérletek
 - Az emberszabásúak fogékonyak csaknem minden emberi betegségre
 - Hepatitis és AIDS kísérletek
- „Felesleges” csimpánzok
 - Kedvtelés, kísérletek, cirkuszok...
- Csimpánz kutatás
 - A legrégebbi kutatócentrum már 40 éve folyamatosan működik

Miért olyan fontos az intelligencia

- Dacára a történelem során újra meg újra megjelenő testkultusznak, az ember szemében az intelligencia a legfontosabb értékmérő
- Az intelligencia definíciója
 - Sokáig az állatokat eleve elzárták az intelligencia lehetőségétől
 - Később az intelligenciát az adaptáltsághoz hasonlították (haszontalan!)
 - A ma legelfogadottabb definíció az intelligenciát a rugalmas, kreatív, innovatív viselkedés, és a mögötte rejlő szellemi képességek együttesének tartja
 - Ebbe az állatok is beleférnek

Amiért figyelemreméltóak...

- Kultúrák megléte
- Egyes kutatók szerint a kultúra csak a nyelv által átadódó ismeretanyagból jöhet létre (értsd: csak embernél)
- Mi a kultúra? Olyan rendszer, amely genetikától többé-kevésbé független, és sokkal gyorsabb fejlődést tesz lehetővé egyes populációkban, mint az pusztán biológiai evolúcióval lehetséges volna
- Feltételei:
 - Fejlett szociális tanulási képesség
 - Fejlett társas életmód / szoros társas kapcsolatok
 - Populációk izolálódásának lehetősége

Emberszabású kultúrák

- Csimpánzoknál és orángutánoknál figyelték meg eddig. Csimpánzoknál közel 40 viselkedésminta mutat *tényleges* helyi változatosságot. Ez több, mint bármely más állatfajnál eddig talált.
 - Orángutánok vízszerezése
 - Csimpánzok diótörő magatartása (keleten nem, nyugaton igen, egy folyó a határ)
 - Csimpánzok természetshalászása (hosszú vs. rövid piszka, marokba vagy szájba)
 - Kurkászás közben talált parazitákkal való elbánás (levélben elnyom, levélen vizsgál, mutatóujjal elnyom)
 - A szociális tanulás szerepe

Cet-kultúrák

- A csoport kohézió fenntartása, még a csoportok időszakos érintkezése során is
- Kardszárnyú delfinek két szegregálódó alfaja (rezidens-halevő és vándorló-fókaevő). Lazacfogó helyek ismerete, tisztálkodási szokások, üdvözlési ceremóniák
- Kardszárnyú delfinek ragadozó magatartásának átadása és a menopauza
- Ámbrás cetek kommunikációs *kóda-dialektusai*
- Púposbálnák globális ének-kultúrája
- Új táplálékszerző módszerek elterjedése (buborékfüggöny helyett farokcsapás). Maine állam partjainál 8 év alatt a populáció fele átvette
- Előnytelen / káros viselkedésmintázatok megjelenése, konzerválása (tömeges partra úszás)

Az intelligencia és a fejlett csoportlét megnyilvánulási területei... palackorrú delfineknél

- *Az agy relatív mérete, barázdáltsága, a kisagy kognitív funkciói igen figyelemreméltók*
- Reprezentációs képesség
 - Jelek, vagy szimbólumok?
 - Van-nincs jelzése. Különösen a „nincs jelen” megértése és kommunikálása érdekes a szimbolikus gondolkodás szempontjából
 - Mutatásos kísérletek
- „Én-tudat”
 - A jól ismert tükör kísérletek
 - A kevésbé ismert „ismételd meg” kísérletek
- Nyelvtanulás
 - Szemantika és szintaxis (direkt tanítás nélkül)
 - Szabad kombinációs képesség a szabályok betartásával
 - A delfinek által értelmezett és használt szabályok
 - Szórend („Vidd az embert a szörfhöz” vs. Vidd a szörföt az emberhez”)
 - Felesleges elemek („Vidd a frizbit a befolyóhoz a hangszóróhoz”)
 - Lehetetlen kérések („Vidd a hangszórót az emberhez”)

Egy különös eset... személy-e a delfin?

- 1977-ben gondozójuk szabadon engedett 2 palackorrú delfint a Hawaii Tengerbiológiai Kutatócentrumból
- Bíróság elítélte őket
- Megilletik-e a személyiséget védő jogok a delfineket? (emberszabásúakat, állatokat?)
- A kisebbik rossz elve – mondta a védelem
- Nem elég intelligensek – mondta a bíró

A személyiség problematikája

- Kant definíciója (az autonómia elve)
- Minden ember autonóm lény? Törvény szerint igen...
- És az állatok? Törvény szerint... nem
- Egyéb személyiségek: Isten, jogi személyek
- És mi a helyzet az UFÓK-kal?
- Minden élőlény intelligens és autonóm?